

AZƏRBAYCAN ELM FONDU

Azərbaycan Elm Fondunun
Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100-illik
yubileyinə həsr olunmuş
“Əsas qrant müsabiqəsi-2023” ün
(AEF-MCG-2023-1(43)) qalibi olmuş
layihənin yerinə yetirilməsi üzrə

1 İLLİK ELMİ-TEXNİKİ HESABAT

Layihənin adı: **Qarabağın daş dövrünə aid alət sənayesinin texno-tipologiyasının traseoloji və eksperimental analizləri**

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Babazadə Əjdər Yusif oğlu**

Layihənin nömrəsi: **AEF-MCG-2023-1(43)-13/13/5-M-13**

Müqavilənin imzalanma tarixi: **13 noyabr 2023-cü il**

Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **24 ay**

Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 dekabr 2023-cü il – 01 dekabr 2025-ci il**

Layihənin 1 il üzrə (rüb) məbləği:

Hesabatda aşağıdakı məsələlər işıqlandırılmalıdır:

1	Layihənin həyata keçirilməsi üzrə 1 il ərzində yerinə yetirilmiş <i>elmi işlər</i> <p>Layihənin əsas məqsədi, mikro (mikroskopik) və praktik (eksperimental) arxeoloji tədqiqatlar aparmaqdır. Belə ki, Qarabağın paleolit abidələrindən əldə edilmiş artefaktların (əsasən alət çantasında yer alan daş materiallar) texno-tipologiyasında uzaq əcdadlarımızın ovlanma, qidalanma və qorunma kimi qədim aktivitetlərini müasir elmi metod və epistemoloji tədqiqatlarla öyrənməkdir. Alət istehsalında və istehlakında texno-tipologiyasına yansıyan tipoloji müxtəlifliyi, xammala görə fərqliliyi, dövrlərə görə alət düzəltmə və işlətmə indestruyasında texnoloji təkamülü izləməyi hədəfləyərək, prehistorik toplumların sosial- iqtisadi – mədəni yaşayış modellərini ortaya qoymağa çalışır. Bu araşdırmalara əlavə olaraq, əldə edilən artefaktların eksperimental və traseoloji analizlərinin nəticələrinə digital, elektron və smart cihazların və İT (software) programların tətbiqini ilə Qarabağın ilk və müxtəlif Hominin sakinlərinin həyat tərzini virtual və visual canlandırmağı planlayır. Beləliklə, bu araşdırmalar, sadəcə alət endusturiyasında yer alan arxeoloji materillərin tiplərini, stillərini, formalarını öyrənməklə qalmaz bütün alət hazırlama-istifadə əməliyyat zəncirində (chain operation) alətin insanın uzaq və yaxın əcdadının texnologiyasını, bioloji, anatomik və koqnitiv (idraki) təkamülündə sosial davranışların yerini öyrənməyə çalışır. Layihənin adından da bəlli olduğu kimi iki il müddətində əsas məqsəd Qarabağ bölgəsindən əldə edilən daş alətlərin mikro və praktik analizlərinin həyata keçirilməsidir. Belə ki, Qarabağın Azıx, Tağlar, Zar və digər paleolit düşərgələrindən əldə edilmiş daş materialların texno-tipologiyası traseoloji (mikroskopik) və praktik</p>
----------	--

(eksperimental) planlaşdırılmışdır.

Layihənin əsas məqsədi, ölkəmizdə muasir cihaz və avadanlıqlarla təmin olunmuş traseoloji və eksperimental arxeoloji laboratoriya qurulmasıdır. Bu səbəblə, aşağıdakı strategiya- hədəflər ortaya qoyulmuşdur:

- ❖ Referans kolleksiyaların yaradılması
- ❖ Materillərin tipoloji təsnifatı
- ❖ Artifaktların texnoloji bölgüsü
- ❖ Eksperimental təcrübələr
- ❖ Tərcümələr (rusca, fransızca və ingiliscədən azərbaycancaya)
- ❖ ədəbiyyat çalışması (literature study)
- ❖ arxeoloji qazıntılar və artifaktların hesabatlarının toplanması (1960-80-ci illərin hesabatları)
- ❖ Bütün çalışma və araşdırmaların verilənlər bazası qurulması (Microsoft excelldə database və reference collection-lar yaradılmışdır)
- ❖ Digital və teorik seminarların təşkili (GIS və Prehistoric sos-economy society üzərinə)
- ❖ Görüntüləmə çalışmaları (image acquisition -photography, digital- mechanical drawing lithic)

Traseoloji və eksperimental tədqiqatları öyrənmək üçün Azərbaycan Elm Fondunun X mobillik qrantı müsabiqəsində "Arxeologiya elmi sahəsində eksperimental və traseoloji tədqiqatlar üzrə təcrübə və nəzəri biliklərin qazanılması və artırılması" layihəsinin qalibi olaraq 27.09- 26.10. 2023 tarixində Almaniyanın TraCER laboratoriyasına (Laboratory for Traceology and Controlled Experiments- Traseologiya və Nəzarətli Eksperimentlər Laboratoriyası, LEIZA - Leibniz-Zentrum für Archäologie, Almaniya) elmi ezamiyyətdə olmuşdur. TraCERdə qazınan təcrübələr əsasında hazırlanmış araşdırma və çalışma plan-proqramı müəyyən edilmişdir.

2

Layihənin həyata keçirilməsi üzrə planda nəzərdə tutulmuş işlərin yerinə yetirilmə dərəcəsi (cari rüb üçün, faizlə qiymətləndirməli)

Bir il ərzində, AMEA AAİ-nun fondunda saxlanılan və tərəfimizdən işlənən materiallar, həm daş dövrü ilə bağlı Azərbaycan dilli ədəbiyyatda öz əksini tapmış məlumatlar, həm də qazıntı hesabat və gündəlikləri əsasında əldə edilmiş informasiyadan istifadə edilmişdir. Beləliklə, bütün materialların abidələr üzrə (əsasən Azıx, Tağlar və Zar) statistik və xammal baxımından əhatəli müqayisəsi öz əksini tapmışdır. Toplanan materiallar və datalar üzərində "Qarabağın paleolit daş əmək alətlərinin texnoloji təkamülü: alət tipolojisi və xammal müxtəlifliyi" adlı məqalə hazırlanmışdır.

Layihə iştirakçılarından Aslan Qasimov, Azərbaycan dilli ədəbiyyatlardan toplanılması, bu məlumatlar əsasında cədvəl və diaqramların hazırlanması və paraqrafların yazılması həyata keçirmişdir. AMEA AAİ-nin fondunda saxlanılan və tərəfimizdən işlənən Azıx, Tağlar və Zar materialları əsasında Excel cədvəllərinin qurulması İlahə Nəhmətova tərəfindən icra edilmişdir. Cavid Bayramov tərəfindən qazıntı hesabat və gündəlikləri əsasında hazırlanan məlumat ilə tərəfimizdən işlənən məlumatların ətraflı müqayisəli təhlilini də hazırlayaraq mətn hazırlanmışdır. Fidan Əliyeva-Xələfova isə tərcümə etdiyi rus dilli ədəbiyyatlardan məqalə üçün yararlı olan hissələri mətnə daxil etmiş, tədqiqata cəlb olunan abidələrin alətlərini özündə əks etdirən tabloları işləmişdir.

2. Layihə çərçivəsində traseologiya, istifadə-aşınma, eksperimental analizlər, ümumilikdə daş dövrü arxeologiyası ilə bağlı anadilli məlumat bazasının yaradılması ümdə məsələlərdəndir. Bu istiqamətdə də indiyə qədər xeyli iş görülmüşdür. Belə ki, Fidan Əliyeva-Xələfova özünün tərcümə edərək təhvil verdiyi «Гусейнов М.М., Алиев С.Д., Величко А.А., Гаджиев Д.В., Джафаров А.Г., Мамедов А.В., Сулейманов М.Б., Ширинов Н.Ш. Азыхская пещера – древнейшая стоянка первобытного человека на территории Азербайджана» (Azıx mağarası – Azərbaycan ərazisində ilkin insanın qədim dayanacağı) adlı kitabdən tərcümə edilən hissələrin tablolarını skan edib, fotosopda işləyib sözü gedən hissələrə yerləşdirmişdir. Eyni zamanda yuxarıda adı qeyd olunan kitabın X Fəslə olan «İbtidai sakinlərin təbii mühit və həyat tərzini» (səh. 268-

286) adlı hissəsini tərcümə edib təhvil vermişdir. Hal-hazırda isə M.M.Hüseynovun «Древний палеолит Азербайджана: культура Куручай и этапы ее развития: 1,500,000-70 тысяч лет назад» adlı kitabının tərcüməsinə başlamışdır.

İlahə Nəhmətova tərəfindən son üç ayda “Use-wear and residue analyses in archaeology” (Arxeologiyada istifadə-aşınma və qalıq analizləri) (Nuno Bicho, João Marreiros və Juan F. Gibaja) adlı kitabın tərcüməsi başa çatdırılmış, hal-hazırda redaktə işləri getməkdədir. Kitabın redaktəsi başa çatdıqdan sonra dekabr ayı ərzində tam təhvil verilməsi nəzərdə tutulur. Bundan başqa o, əsas müəllifi Emilie Claud olan və müəllif komandası tərəfindən yazılmış “Stone tool reference collection” adlı kitabın, eləcə də terminologiya lüğətində istifadə ediləcək daş alətlərlə bağlı başqa bir mənbənin tərcüməsinə başlamışdır.

3. Qarşıda qoyulan digər öhdəlik isə məlumat bazasının yaradılması və ədəbiyyat toplanmasıdır. Bu istiqamətdə Aslan Qasimov XX əsrdə Azərbaycanda aparılmış Paleolit dövrü qazıntılarının hesabatlarını AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun arxivindən əldə edərək skan etmiş, həmçinin M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasında layihə ilə bağlı ədəbiyyatın araşdırılması və toplanmasını həyata keçirmişdir. Cavid Bayramov və Leyla Babazadə Azıx, Tağlar, Zar mağaralarında XX əsrin 60, 70 və 80-ci illərində M.Hüseynovun başçılığı altında aparılan arxeoloji qazıntıların hesabatlarının redaktəsi işini yekunlaşdırmışdır. Bu proses zamanı işlənən materiallar aşağıdakılardır:

1. İşlənmiş hesabatlar 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966 (hal-hazırda yazılır), 1967, 1968, 1969 (177 səhifə)

1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979 (150 səhifə)

1980, 1981, 1982, 1984, 1986, 1987 (139 səhifə)

Ümumi cəmi: 466 səhifə

Azıx - 315 səhifə

Tağlar - 95 səhifə

Kəlbəcər (kəşfiyyat) - 24 səhifə

Zar - 32 səhifə

Bundan başqa o, Azıx, Tağlar, Zar mağaralarından aşkar olunmuş daş məmulatlarının (alətlərinin) MS Access və MS Excel proqramlarında datalarının (verilənlər bazasının) hazırlanması və bu işin yekunlaşdırılması ilə məşğul olmuşdur.

3 Hesabat dövründə alınmış **elmi nəticələr**, onların yenilik dərəcəsi

Biz ilk dəfə olaraq, Qarabağ paleolit abidələrinə fərqli daha doğrusu qərb arxeologiyası metod və epistemologiyasına uyğun araşdırma və analizlər tətbiq edirik. Aşağıda qeyd olunan, tədqiqat usullarımız daha öncə tədqiqat sahəsi olmamışdır. Belə ki, Arxeologiya və Antropologiya institutunun arxeoloji fondundan iki qutu material çalışdıq. Bunlar əsasən daha öncədən müyyən etdiyimiz data sistemə görə qruplaşdırdıq. Belə ki, son 3 ay ərzində Qarabağ paleolit abidələrindən Azıx, Tağlar və Zardan hər birindən bir qutu tipoloji, texnoloji, xammal mənşəyinə, riyazi statistiklərinə görə cədvəllərdə datalar toplanılmışdır. əsasən xammal mənşəyinə görə dataları topladıq. Və biz ilk dəfə litik alətlərin xammal mənşəyini beynəlxalq geografik cədvələ görə müəyyən etdik. Belə ki, 3 ana xammal qrupu üzrə toplanılmışdır. Bunlar aşağıdakı şəkildə kətiqorizə edilmişdir:

<u>Xammal növü</u>	Tağlar	Azıx	Zar	Cəmi
İgneous	82	136	750	968
Sedimentary	57	158	3	218
Metamorphic	0	4	0	4
Mineral	0	1	0	1
Unknown	0	33	0	33

Eyni zamanda, hər bir qutu yer alan alət üzərindəki zərbə, düzəltmə və ölçülər, izlər, xammal mənşəyi və başqaları olmaqla 30 ana başlıq, 50 altbaşlıq altında datalar toplanmışdır ki, bu da daha öncə heç bir zaman bu qədər düzgün katigoriyaya rastlanmamadadır. Minlərlə datalar, ölkəmizin elmində elektron, digital və smart bazaları- mərkəzləri yarandığı təqdirdə ən böyük verilənlər bazasına çeviriləcəkdir. Qurduğumuz dataları, hesabatla əlavə olaraq yüklənəcəkdir. Bütün çalışmaları arxivlənməkdədir. qeydiyyatları və nömrələnməsi təmin edilir.

- Paleolit dövrü araşdırmaları və hesabatlardan dataların toplanması (Cavid Bayramov və Leyla Babazadə tərəfindən)
- Paleolit dövrü üzrə referans kolleksiyaların yaradılması (Əjdər Babazadə, İlahə Nəhmətova, Fidan Xələfova-Əliyeva)
- İngilis, rus və fransız dillərindən tərcümə (ardıcıl olaraq, Leyla Babazadə və İlahə Nəhmətova, Fidan Xələfova-Əliyeva, Cavid Bayramov.
- QGIS, Microsoft Access / Excell və.d kimi software proqramlarda iş və qaynaqlar üzrə iş (Aslan Qasımov və Cavid Bayramov)
- Fotografiya, incələnmiş bütün materiallar inventar fotoqrafiya edilir (Fidan Xələfova-Əliyeva)

4 *Layihənin yerinə yetirilməsi zamanı istifadə olunan üsul və yanaşmalar*

Tədqiqat programımıza uyğun olaraq, öncəliklə traseoloji analizlər üçün referans kolleksiyaların yaradılması olmuşdur. Bunun üçün, AMEA Arxeoloji fondundan və Milli Tarix Muzeyinin arxeoloji fonunda olan arxeoloji materialların texno-tipoloji təhlili aparılmışdır. Daha sonra onların verilənlər bazası hazırlanmışdır.

Eksperimental çalışmaları traseoloji analizlər üçün nümunələr düzəldilmişdir. Bunlar üzərində də mikroskopik analizlər aparılacaqdır.

Qarabağ paleolit çalışma və araşdırmalarına dair elmi ədəbiyyatlar və arxeoloji qazıntı hesabatların toplanmışdır. 99 faizi kriclədən latın əlifbasına çevirilmişdir.

Azıx mağarasına arxeoloji qazıntılardan əldə edilmiş və Arxeoloji fondan nümunələr traseoloji analizlər üçün Almaniya aparılmışdır.

Bu günə qədər apardığımız tədqiqat metodlarının aşağıdakı kimi şəkilləndirmişik. Arxeoloji materiallardan əldə etdiyimiz dataları excel cədvəllərdə 100-ə yaxın kod başlıqları altında toplanmışdır.

Biz burada əsasən aşağıdakı əsas qruplara görə data toplamışıq:

- xammal qaynaqlarına
- alət tipologiyasına
- alət texnologiyasına
- traseoloji analizlər

Bütün datalar və inventarlaşmış nümunələr kodlanaraq traseoloji- zərbə və qalıq analizləri üçün hazırlanmışdır. Belə ki, Azərbaycan Elm Fondunun 13-cü "Mobillik qrantının qalibi olmuşdur. Grant çərçivəsində, dissertasiya tədqiqat mövzusunun materialları olan Azıx, Tağlar və Zar mağaralarından olan bəzi paleolit daş alət nümunələri (56 ədəd) Almaniyanın Leibniz Arxeologiya Mərkəzi (LEIZA) İnstitutunda MONREPOS Arxeoloji Tədqiqat Mərkəzi və Muzeyinin TraCER: Traceologiya və Nəzarətli Eksperimentlər Laboratoriyasına gətirilmişdir

(Neuwied, Almaniya) traseoloji-mikroskopik analizlər nəzərdə tutulur. Hal-hazırda (09.11-08.12.2024 tarixlərində) onlar üzərində SmartZoom, Stereo və metallurgirafik mikroskoplarda mikro və makro analizlər aparılır.

Aşağıda cədvəldə göstərilən sayda nümunələrin bir il müddətində Almaniya TRACER laboratoriyasına gətirilmişdir.

Azıx mağarasından 14	Tağlar mağarasından 12	Zar mağarasından 30
----------------------	------------------------	---------------------

5 *Layihə üzrə elmi nəşrlər (məqalələr, monoqrafiyalar, icmallar, konfrans materialları, tezislər) (dərc olunmuş, çapa qəbul olunmuş və çapa göndərilmişləri ayrılıqda qeyd etməklə) (surətlərini əlavə etməli!)*

Məqalə:

Laboratoriya müdiri Əjdər Babazadə AMEA Sosial Elmlər elmi jurnalının 2024-cü il 2 nömrəsi üçün “Prehistorik arxeoloji araşdırmalarda mikro arxeologiya: daş alətlərin traseoloji analiz metodları” adlı məqaləsi hazırlanmışdır.

Məqalə çapa göndərilmişdir. Nəşrə qəbul edilmişdir.

Əlavə olaraq, layihə iştirakçıları ilə birgə həmmüəllif olaraq “Qarabağın paleolit daş əmək alətlərinin texnoloji təkamülü: alət tipologiyası və xammal müxtəlifliyi” məqaləsi hazırlanmışdır. Dekabr ayında jurnala göndərilməsi planlanmaqdadır.

Azərbaycan Aviasiya Akademiyasının təşkilatçılığı ilə “Süni İntellekt Texnologiyaları və Aerokosmik Problemlər” II Beynəlxalq Elmi-Praktik Konfransı (27-28 iyun 2024-cü il) üçün “In contemporary archaeology, digital data, robotic apparatus, and artificial intelligence technologies play a key role in laboratory methodologies: the case study of the Traseological and Experimental Archaeology Laboratory (ANAS)” adlı məqalə Əjdər Babazadə və TraCER laboratoriya rəhbəri Dr. Joao Marreiros tərəfindən həmmüəllif olaraq hazırlanmışdır, tezis göndərilmiş və məqalə təşkilat komitəsi tərəfindən qəbul edilmişdir.

6 *İxtira və patentlər, səmərələşdirici təkliflər (burada doldurmalı)*

7 *Layihə üzrə ezamiyyətlər*
Layihədə yerli ezamiyyətlər nəzərdə tutulmamışdır.

8 *Layihə üzrə elmi ekspedisiyalarda iştirak*
Layihədə nəzərdə tutulmamışdır

9 *Layihə üzrə digər tədbirlərdə iştirak (burada doldurmalı)*

10 *Layihə mövzusu üzrə elmi məruzələr (seminarlar, konfranslar, dəyirmi masalar və s. çıxışlar)*

■ Layihə rəhbəri Əjdər Babazadə, Dövlət Turizm Agentliyi ilə AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun ortaq təşkilatçılığı ilə 22-24 May 2024-cü ildə (Atəşgah dövlət qoruğunda) “International Conference on

Archaeological Tourism and Sustainable Site Management” adlı beynəlxalq elmi konfransda “Pleistosen dövründə Qarabağın Hominin abidələri (Case I: “Hominin sites of Qarabagh in Pleistocene – Azikh and Taghlar caves”) mövzusunda məruzə etmişdir. Eyni zamanda həmin konfransda ölkəmizdə ilk dəfə olaraq beynəlxalq elmi arxeoloji konfransda eksperimental arxeoloji sərgi qurularaq, paleolit çadırı, prehistorik ox atma\ovlanma sənəti, arxeoloji qazıntı taktikaları və metodları sahəsi, mağara boyama, dulusçuluq və kəndir çəkmə kimi qədim aktivitələr təşkil edilmişdir. Paleolit çadırında, Kəlbəcərdən gətirilmiş obsidian, Anadolu və Avropa çaxmaq daşı (flint və chert olmaqla fərqli xammaldan), Şamaxı Safari parkından maral buynuzu, ölkəmizin fərqli bölgələrindən inək, okuz, qoyun, keçi dərisi, vəhşi dağ keçisi buynuzları, qamış, həsir və bir çox dəmirağacı, saqqızağacı və.d xammaldan materiallar toplanmışdır. Həmin materillər əsasında paleolit dövrünün qidalanma, qorunma və sığınma kimi əsas təməl ehtiyacları qarşılayan alətlər düzəldilmiş və təcrübə edilmişdir. Paleolit çadırında yerli və xarici ziyarətçilər, konfrans iştirakçılarına xüsusən də, tələbə və şagirdlər üçün daş, buynuz, dəri, sümük, ağac və.d alət və əşya düzəltmə və işlətmə seminarları verilmişdir.

■ Aviasiya Akademiyasının təşkilatçılığı ilə 2nd International Conference on Artificial Intelligence Technologies and Aerospace Problems (AIT&AP 2024 27-28 June, 2024) konfransda “In contemporary archaeology, digital data, robotic apparatus, and artificial intelligence technologies play a key role in laboratory methodologies: the case study of the Traseological and Experimental Archaeology Laboratory (ANAS)” adlı məqalə ilə təşkilat komitəsi tərəfindən qəbul edilib (rəsmi maldə cavab alınmışdır).

■ 07-09.10. 2024 ildə Bologna Universitetinin Ravenna kampusunda keçirilən Avropa Birliyinin Tədqiqat Şurasının grantı olan “Last Neanderthales” (Son Neandertalların fiziki, mədəni və bio-genetik mənzərəsi) layihəsi üzvlərinin və iştirakçılarının ilk toplantısında iştirak etmək üçün, 06-09 oktyabr tarixlərində İtaliyaya ezamiyyətdə oldum. Ölkəmizi bu layihədə təmsil edərək, konfransda Azərbaycan Elm Fondunun əsas grantı vəsaitilə apardığımız araşdırma və analizlərdən ibarətə “Azərbaycan Paleolit fenomeni və paradigmaları” adlı məruzə etdim.

■ Aslan Qasımov, 17-21 aprel 2024-cü il tarixlərində ABŞ-nın Yeni Orlean şəhərində keçirilən “Amerika Arxeoloqları Cəmiyyətinin 89-cu illik görüşü” konfransında “Azərbaycanda Paleolit: tədqiqat tarixi, tapıntılar və tarixləndirmə” mövzusunda çıxış etmişdir. Məruzəsini AEF-nun Əsas Grantı vəsaiti ilə aparılan tədqiqatlardan yola çıxaraq, Azərbaycanda Paleolit dövrünün tədqiqatlarının başlanmasından, aşkar edilmiş qədim insan yaşayış məskənlərindən, düşərgələrdən məlumat vermiş, tapılmış daş alətlərin və onların dövrlərinin müəyyən edilməsindən, kateqoriyalarından bəhs etmişdir.

11	Layihə üzrə əldə olunmuş cihaz, avadanlıq və qurğular, mal və materiallar
	<u>Gözlənilir</u>
12	<i>Yerli həmkarlarla əlaqələr</i>
	Qarabğın paleolit daş alət çantasında alət indestriyasının müxtəlifliyini və zənginliyini analamaq üçün geo-arxeoloji tədqiqatlara ehtiyac duyulmuşdur. Bu səbəblə, Daş xammallarının mənşəyi və mənbəyinin təyanatı üzrə, AMEA Geologiya və Geofizika İnstitutu ilə qurulan əməkdaşlıq nəticəsində, laboratoriyamıza “Azərbaycanın geologiyası ” (I və III cild) və “Azərbaycanın dördüncü dövr sisteminin paleontolojisi atası” kitabları hədiyyə edilmişdir.
13	<i>Xarici həmkarlarla əlaqələr</i>
	■ Almanyanın LEIZA (Leibniz-Zentrum für Archäologie) Arxeologiya insitututu ilə elmi əməkdaşlıq

qurulmuşdur. LEİZA institutunun MONREPOS Arxeoloji Tədqiqat Mərkəzi və Muzeyinin TraCEr (Traceologiya və Nəzarətli Eksperimentlər) Laboratoriyasının rəhbəri Dr.J.Marreirosla birgə “Paleolit Qarabağ: Qafqaz regionunda son pleystosen dövründə insanın ekoloji və mədəni dinamikası: Azərbaycanda arxeoloji tədqiqatlar və qazıntılar” beynəlxalq layihə çərçivəsində 07.08-05.09. 2024-cü il tarixində Azıx mağarasında Azərbaycan-Almaniya birgə beynəlxalq paleolit arxeoloji tədqiqatlara başlamışdır.

- Avropa Tədqiqat Şurası ərəfindən maliyyələşdirilən “LAST NEANDERTHALS” (ERC Synergy (2024-2030)) qeydiyyat nömrəsi: 101118565) grant layihəsinin Azərbaycan üzrə kordinatoruyam. Layihənin rəhbərləri Professorlar Stefano Benazzi (İtaliya), Francesco Berna (Simon Fraser Universiteti, Kanada və Seina Universiteti, İtaliya) və Omry Barzilai (İsrail, Haifauniversitetindən) 5-11 sentyabr 2024-cü il tarixlərində Bakıda səfərdə olmuşlar. 07-09.10. 2024 ildə Bologna Universitetinin Ravenna kampusunda keçirilən Avropa Birliyinin Tədqiqat Şurasının grantı olan “Last Neanderthales” (Son Neandertalların fiziki, mədəni və bio-genetik mənzərəsi) layihəsi üzvlərinin və iştirakçılarının ilk toplantısında iştirak etmək üçün, 06-09 oktyabr tarixlərində İtaliyaya ezamiyyətdə oldum. Ölkəmizi bu layihədə təmsil edərək, konfransda “Azərbaycan Paleolit fenomeni və paradıqmaları” adlı məruzə etdim.

14 *Layihə mövzusu üzrə kadr hazırlığı*

LEİZA institutunun Traseoloji və eksperimental laboratoriyasının rəhbəri Dr. Marreiros, layihəmizin üzvləri ilə paleolit dövrü çöl tədqiqatları, xammal materialları üzərində eksperimental çalışmalr, paleolit dövrü daş alətlərinin texno-tipoloji və traseoloji analizlərinin aparılması istiqamətində təcrübə və biliklərin qazanılması üçün məşğələlər aparılır.

15 *Sərgilərdə iştirak*

Dövlət Turizm Agentliyi ilə AMEA Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun ortaq təşkilatçılığı ilə 22-24 May 2024-cü ildə (Atəşgah dövlət qoruğunda) “International Conference on Archaeological Tourism and Sustainable Site Management” adlı beynəlxalq elmi konfransda “Pleistosen dövründə Qarabağın Hominin abidələri (Case I: “Hominin sites of Qarabagh in Pleistocene – Azikh and Taghlar caves”) mövzusunda məruzə etmişəm. Eyni zamanda həmin konfransda, layihə üzvlərinin iştirakı ilə ölkəmizdə ilk dəfə olaraq beynəlxalq elmi arxeoloji konfransda eksperimental arxeoloji sərgi qurularaq, paleolit çadırı, prehistorik ox atma\ovlanma sənəti, arxeoloji qazıntı taktikaları və metodları sahəsi, mağara boyama, dulusçuluq və kəndir çəkmə kimi qədim aktivitetlər təşkil edilmişdir.

16 *Təcrübəartırmada iştirak və təcrübə mübadiləsi*

Layihənin rəhbəri Əjdər Babazadə, 18-22 Mart 2024-cu il tarixlərində Rusiya Federasiyası Sankt Peterburq şəhərinə ezam olunmuşdur. Sankt Peterburq şəhərində yerləşən Maddi-Mədəniyyət Tarixi İnstitutunda Eksperimental-traseoloji laboratoriyada praktik və teorik bir təcrübə qazanmışdır. Təcrübə programına Laboratoriyanın elmi əməkdaşı Dr. N.N. Skakun rəhbərlik etmişdir. Təcrübə-təlim prosesində, qədim əmək alətlərin tipoloji, texnoloji və traseoloji xüsusiyyəti və morfologiyası tədqiqinə yönəlmişdir. Paleo-ekonomiya və paleo-ekosistemi anlamaq üçün, əcdad Homininlərin prehistorik alət çantasındaki texno-tipoloji müxtəlifliyə və fərqliliyə əyani olaraq nəzər yetirilmişdir.

17 *Layihə mövzusu ilə bağlı elmi-kütləvi nəşrlər, kütləvi informasiya vasitələrində çıxışlar, yeni yaradılmış internet səhifələri və s.*

Layihəmiz haqqında ölkə KİV də əsas ana xəbər orqanlarında [“AMEA-nın Arxeologiya və Antropologiya İnstitutunun Eksperimental arxeoloji laboratoriyasının müdiri Əjdər Babazadənin “Qarabağın daş dövrünə aid alət sənayesinin texnotipologiyasının traseoloji və eksperimental analizləri” adlı layihəsi Azərbaycan Elm FBaşlıqlı xəbərlər dərc olunmuşdur.](#)

<https://xalqqazeti.az/az/elm/166083-qarabagin-ilk-muxtelif-hominin->

[sakinlerinin?fbclid=IwAR0ida_kRWLXID5CWgG2fkwIU20Sca9KODhHr1NjhANuHlrgJzEF0I36ma0](https://science.gov.az/az/news/open/28073?fbclid=IwAR0ida_kRWLXID5CWgG2fkwIU20Sca9KODhHr1NjhANuHlrgJzEF0I36ma0)

[https://science.gov.az/az/news/open/28073?fbclid=IwAR2nlgABEXyggkVb4SONcITB-HD5I6rI7O-28uy3tcBNrOmIXM0yt0tWl0](https://525.az/news/252924-laboratoriya-mudiri-azerbaycan-elm-fondunun-grant-layihesinin-qalibi-olub?fbclid=IwAR1LfznqIOr_9hKx5YrOX51DGfopY3U88Ff0_IKtUFqf-ODtbhAo_G06UAY)

https://525.az/news/252924-laboratoriya-mudiri-azerbaycan-elm-fondunun-grant-layihesinin-qalibi-olub?fbclid=IwAR1LfznqIOr_9hKx5YrOX51DGfopY3U88Ff0_IKtUFqf-ODtbhAo_G06UAY

Layihə rəhbərinin imzası _____ Babazadə Əjdər Yusif oğlu

Tarix __29.11.2024_____

QEYD: bütün hallarda uyğun olan bəndlər doldurulmalıdır.